

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ЗАҢ СЕРИЯСЫ
2022 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ЮРИДИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 2022 ГОДА

ISSN 2958-8618

№ 2 (2023)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Юридическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ90VPY00046812

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация результатов научных исследований, актуальных проблем
в области права, привлечение внимания к перспективным
и актуальным направлениям юридической науки

Подписной индекс – 76199

<https://doi.org/10.48081/IQNH5273>

Бас редакторы – главный редактор

Жетписов С.К.,
д.ю.н., доцент

Заместитель главного редактора   Олжабаев Б. Х., *к.ю.н., ассоц.профессор*
Ответственный секретарь   Жамулдинов В. Н., *к.ю.н., ассоц.профессор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Биштыга А.,	<i>доктор PhD, профессор (Республика Польша)</i>
Зайцев О. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., доцент</i>
Ишеков К.А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Дуйсенов Э. Э.,	<i>д.ю.н., профессор</i>
Дорожинская Е. А.,	<i>к.ю.н., доцент (Россия Федерация)</i>
Балымов Е. К.,	<i>доктор PhD,</i>
Аюпова З. К.,	<i>д.ю.н., профессор</i>
Омарова А. Р.,	<i>технический редактор</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

МРНТИ: 1031

<https://doi.org/10.48081/FETJ2275>***Махмудова Д. А.**

Департамента уголовно-исполнительной системы по
Павлодарской области, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

СОТ ТӨРЕЛІГІ МІНДЕТТЕРІН ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫ ҚАҒИДАТТАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Бұл мақалада сот төрелігі міндеттерін іске асырудағы азаматтық іс жүргізу құқығы принциптерінің маңызы қарастырылады. Мақалада азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері талданады, азаматтық сот ісін жүргізу барысында соттың сот төрелігі органы ретіндегі ролі жүзеге асырылады. Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының көмегімен сот төрелігінің жалпы мақсаттары мен міндеттерін шешуге ықпал ететін азаматтық сот ісін жүргізу міндеттерін орындау қамтамасыз етіледі. Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері соттың азаматтық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асыру процесінде шешуші рөл атқарады, соның арқасында олар азаматтық процесінің принциптеріне айналады. Сот төрелігі міндеттерін іске асыруға бағытталған Азаматтық іс жүргізу құқығының конституциялық және салалық қағидаттарын қарауға ерекше назар аударылады. Принциптердің әрқайсысы азаматтық іс жүргізу қызметінің жекелеген тараптарын реттеудегі негізгі ережелерді анықтайды. Сонымен бірге, Азаматтық процесінің реттеудің ерекшелігі туралы толық түсінік осы құқық саласының өзара байланысы мен өзара тәуелділігіндегі барлық принциптерінің жиынтығын ғана бере алады. Азаматтық процесінің жекелеген принциптері басқа принциптердің ережелерін дамытады және толықтырады. Сот төрелігінің әрбір қағидаты соттардың ұйымдастырылуы мен қызметінде өзіндік рөл атқарады. Бұл принциптер шашыраңқы емес, жиынтықта жұмыс істейді. Олар сот органдары мен олардың конституциялық құрылыстың, саяси және экономикалық жүйелердің, азаматтардың құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің және басқа да әлеуметтік

құндылықтардың қол сұғушылықтарынан қорғауға бағытталған қызметін ұйымдастырудың ортақ мақсатымен біріктірілген. Бұл сот төрелігі принциптерін тағайындау. Азаматтық іс жүргізу заңнамасы талданады. Сот төрелігін жүзеге асырудағы азаматтық іс жүргізу құқығының қағидаттарын қозғайтын Елеулі проблемалық аспектілер зерттеледі.

Кілтті сөздер: сот төрелігі, принциптер, сот, қорғау, процесс, шешім, шағымдану, тараптар.

Кіріспе

Азаматтық істер бойынша сот төрелігін іске асырудың тиімділігін арттыруға бағытталған сот жүйесі Қазақстан Республикасының Конституциясымен кепілдік берілген азаматтардың құқықтарын қамтамасыз ететін маңызды құрал болып табылады.

Сот төрелігін жүзеге асыру сапасы сот жүйесінің барлық буындарының нақты және мінсіз жұмысына байланысты екені даусыз және сот төрелігін жүзеге асырудың негізі азаматтық іс жүргізу құқығының қағидаттары болып табылады. Осыған байланысты сотта бірінші, апелляциялық және кассациялық сатыларда іс жүргізу кезінде осы қағидаттардың қолданылуы туралы мәселе ерекше өзектілікке ие болады [1].

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері – азаматтық істер бойынша сот ісін жүргізуді жүзеге асыруға негізделген азаматтық іс жүргізу нормаларында бекітілген және ашылған негізгі идеялар [2].

Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының негізінде азаматтық сот ісін жүргізу барысында соттың сот төрелігі органы ретіндегі рөлі іске асырылады. Сот Азаматтық іс жүргізу құқығының нормаларын дұрыс қолдануға, қажет болған жағдайда істі заңның немесе құқықтың ұқсастығын қолдана отырып шешуге міндетті болып келеді. Соттың көмегімен және бақылауымен іске қатысатын адамдар өздерінің құқықтары мен мүдделерін қорғаудың іс жүргізу құралдарын толық пайдалана алады. Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының көмегімен азаматтық сот ісін жүргізу міндеттерінің орындалуы қамтамасыз етіледі, бұл сот төрелігінің мемлекеттің, ұйымдар мен азаматтардың құқықтары мен мүдделерін қорғау жөніндегі жалпы мақсаттары мен міндеттерін шешуге ықпал етеді.

Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының мазмұны әрбір жеке немесе заңды тұлғаға қажет болған жағдайда өзінің заңды мүдделерін сотта қорғауға конституциялық құқықты іске асыруға мүмкіндік береді. Сондықтан азаматтық іс жүргізу құқығының қағидаттары Қазақстан

Республикасында сот төрелігін жүзеге асыру міндеттерін іске асыруда үлкен маңызға ие.

Материалдар мен әдістер

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері соттың азаматтық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асыру процесінде шешуші рөл атқарады, соның арқасында олар азаматтық процестің принциптеріне айналады.

Азаматтық процестегі азаматтық іс жүргізу құқығы принциптерінің рөлі әр түрлі.

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері:

– азаматтық іс жүргізу құқығының негіздері және осы сапада осы саланың дербес нормалары түрінде тұжырымдалған;

– біздің мемлекетіміздің құқықтық жүйесінің демократиясын жалпылап көрсетеді;

– осы сала мазмұнының ерекшелігін атап көрсетіңіз және құқықтық реттеу пәні мен әдісіне қосымша сала ретінде азаматтық іс жүргізу құқығын дараландыруға ықпал етеді;

– құқықтың осы саласын дамыту перспективаларын оның институттары мен нормаларын жетілдіру жолымен айқындайды;

- процестік қызметті және процестік құқықтық қатынастарды құқықтық реттеуге қатысады, азаматтық сот ісін жүргізу қағидаттарына айналады;

– азаматтық істер бойынша сот төрелігінің мақсаттары мен міндеттерін жан-жақты жүзеге асыруды қамтамасыз етеді [3].

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері – сот төрелігін тек соттың жүзеге асыруы; заңдылық; сотшылардың тәуелсіздігі және оларды тек заңға бағыну; барлығының заң мен сот алдындағы теңдігі; құқықтарды, бостандықтар мен заңды мүдделерді сотта қорғау, бұл ретте құқықтар мен мүдделерді сотта қорғаудың қолжетімділік қағидаты сот ісін жүргізудің келесі кезеңдерінде көрініс табады: бұл тараптардың бәсекелестік және тең құқықтылық қағидаты, сот ісін жүргізудің жариялылық қағидаты, сот ісін жүргізу тілі, ар-намыс пен қадір-қасиетті құрметтеу қағидаты, жеке өмірге қол сұғылмаушылық, жеке меншікке қол сұғылмаушылық, беруден бас тарту құқығы айғақтар, сот актілерінің міндеттілігі принципі [4]. Аталған принциптер сот төрелігін жүзеге асыруда өте маңызды.

Принциптердің әрқайсысы азаматтық іс жүргізу қызметінің жекелеген тараптарын реттеудегі негізгі ережелерді анықтайды. Сонымен бірге, Азаматтық процестік реттеудің ерекшелігі туралы толық түсінік осы құқық саласының өзара байланысы мен өзара тәуелділігіндегі барлық

принциптерінің жиынтығын ғана бере алады. Азаматтық процестің жекелеген принциптері басқа принциптердің ережелерін дамытады және толықтырады.

Азаматтық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асырудың аталған қағидаттарының рөлінің маңыздылығын атап өту қажет, бұл кем дегенде бір қағиданы сақтамау кез келген сот қаулысының заңсыз ретінде жойылуына әкеп соғады. ҚР АІЖК 5-бабында: «азаматтық сот ісін жүргізу қағидаттарын оның сипаты мен маңыздылығына қарай бұзу шығарылған сот актілерінің күшін жоюға әкеп соғады» делінген [4]. Сондықтан принциптерді нақты және тұрақты түрде сақтау қажет.

Нәтижелер және талқылау

Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының маңыздылығын олардың: біріншіден, азаматтық процестің негізгі ережелері; екіншіден, азаматтық іс жүргізу құқығының мәні мен мазмұнын бүкіл жиынтықта ашады; үшіншіден, заң түсініксіз болған кезде азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттары қолданыстағы азаматтық іс жүргізу нормаларының мәні мен мағынасын түсінуге көмектеседі, сондықтан азаматтық іс жүргізу құқығының нормаларын түсіндіруге көмектеседі; төртіншіден, қағидаттар құқық нормаларын құрудың негізі болып табылады, яғни жаңа құқықтық нормаларды әзірлеу және қабылдау кезінде азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарына негізделіп, негізделу қажет [1].

Принциптерді іске асыруға теріс әсер ететін негізгі факторлар: іс жүргізу заңнамасының жетілмегендігі және іске қатысатын адамдардың және олардың нормативтік актілердің өкілдері білімінің деңгейі болып табылады. Сот төрелігін тек соттың жүзеге асыру қағидаты (ҚР АІЖК 7-бабы) билікті бөлу қағидатын іске асыру нысаны болып табылады: заңнамалық, атқарушы және сот. Бұл қағида, біріншіден, азаматтық істер бойынша сот төрелігін тек сот жүзеге асырады дегенді білдіреді; екіншіден, басқа мемлекеттік органдардың сот құзыретіне кіруге және соттың айрықша қарауына жатқызылған істерді шешуге құқығы жоқ; үшіншіден, құқықтық дауларды өзге органдардың (мысалы, еңбек даулары жөніндегі келісу комиссиясының) өз құзыреті шегінде шешуі сот төрелігі болып табылмайды. Азаматтық істерді қарау мен шешуде жеке және алқалы бастамаларды үйлестіру қағидаты (ҚР АІЖК 7-бабы) бірінші сатыдағы сотта істердің жеке-дара қаралатынын білдіреді; апелляциялық сатыдағы сотта – алқалы түрде үш сотшыдан, ал кассациялық сатыдағы сотта – кемінде үш сотшыдан, ал ҚР Жоғарғы Соты Төрағасының төрағалығымен кемінде жеті сотшыдан тұрады (ҚР АІЖК 35-бабы). Сотшылардың тәуелсіздігі және оларға тек Конституция мен заңға бағыну

қағидаты (ҚР Конституциясының 77-бабы, ҚР АІЖК 12-бабы) сотшыларға бөгде әсер етуді болдырмайтын жағдайларда өзінің құқықтық санасына сәйкес заң негізінде азаматтық істерді шешуді білдіреді [5]. Сотшылар тәуелсіздігінің кепілі сот жүйесін ұйымдастыру, бірқатар іс жүргізу институттары және «Қазақстан Республикасы сотшыларының сот жүйесі мен мәртебесі туралы» 2000 жылғы 25 желтоқсандағы № 132-ІІ Қазақстан Республикасының Конституциялық заңында белгіленген ережелер болып табылады [6].

Азаматтардың заң мен сот алдындағы теңдігі негізінде азаматтық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асыру принципі азаматтардың шығу тегіне, әлеуметтік және мүліктік жағдайына, нәсіліне және ұлтына, жынысына, біліміне, тіліне, дінге көзқарасына, кәсібінің түрі мен сипатына, тұрғылықты жеріне және басқа жағдайларға қарамастан заң мен сот алдында тең болуы болып табылады [7, б. 22].

Сот ісін жариялау принципі – барлық соттарда істерді қарау ашық. Жабық сот отырыстарында талқылау, егер бұл заңда көзделген болса, мемлекеттік құпияны, бала асырап алу құпиясын құрайтын мәліметтерді қамтитын істер бойынша, сондай-ақ басқа да істер бойынша жүзеге асырылады. Жабық сот отырыстарында талқылауға іске қатысатын және коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны сақтау қажеттілігіне, азаматтардың жеке өміріне қол сұғылмаушылыққа немесе жария талқылауы істі дұрыс талқылауға кедергі келтіруі не аталған құпияларды жария етуге немесе азаматтың құқықтары мен заңды мүдделерін бұзуға әкеп соғуы мүмкін өзге де мән-жайларға сілтеме жасайтын адамның өтінішхаты қанағаттандырылған кезде де жол беріледі. Іске қатысатын адамдарды, іс жүргізу әрекетін жасау кезінде қатысқан, оның барысында ҚР АІЖК-нің 19-бабында көрсетілген мәліметтер анықталуы мүмкін өзге де адамдарды сот оларды жария еткені үшін жауаптылық туралы ескертеді. Сот талқылауының барлығына немесе бір бөлігіне қатысты істі жабық сот отырысында талқылау туралы сот дәлелді ұйғарым шығарады. Істі қарау кезінде жабық сот отырысына іске қатысатын адамдар, олардың өкілдері, ал қажет болған жағдайларда куәгерлер, сарапшылар, мамандар, аудармашылар қатысады. Жабық сот отырысындағы іс азаматтық сот ісін жүргізудің барлық ережелерін сақтай отырып қаралады және шешіледі [8].

Іске қатысатын адамдар мен ашық сот отырысына қатысатын азаматтар жазбаша нысанда, сондай-ақ аудиожазба құралдарының көмегімен сот талқылауының барысын тіркеуге құқылы. Сот отырысын радио және теледидар арқылы суретке түсіруге, бейнежазбаға, трансляциялауға соттың рұқсатымен жол беріледі. Егер шешімдерді мұндай жариялау

кәмелетке толмағандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қозғайтын жағдайларды қоспағанда, соттардың шешімдері жария түрде жарияланады. Сот ісін жүргізу тілінің қағидаты (ҚР АІЖК 14-бабы) азаматтық істер бойынша сот ісін жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған жағдайда орыс немесе басқа тілдер қолданылады. Сот ісін жүргізу тілін білмейтін адамдар өтініштер жасауға, түсініктемелер мен айғақтар беруге, сотта сөз сөйлеуге, өтінішхаттарды ана тілінде мәлімдеуге, сондай-ақ аудармашының қызметтерін пайдалануға құқылы, сот құжаттары іске қатысатын адамдарға ана тіліне немесе өздері меңгерген басқа тілге аудармада тапсырылады. Заңдылық қағидаты соттың және процестің барлық басқа қатысушыларының азаматтық сот ісін жүргізу міндеттерін шешу мақсатында өз қызметінде материалдық және іс жүргізу құқығының нормаларын мүлтіксіз басшылыққа алу міндеті болып табылады. Жарыс қағидаты (ҚР АІЖК 15-бабы) іске қатысушы адамдардың соттың белсенді көмегі арқылы істің нақты мән-жайларын анықтау мақсатында дәлелдемелер ұсыну және оларды зерттеуге қатысу құқығы мен міндеті болып табылады.

Бәсекелестік принципі іске қатысатын адамдардың және, ең алдымен, тараптардың қарама-қарсы мүдделеріне байланысты. Сондықтан азаматтық сот ісін жүргізу басынан аяғына дейін процестік қарама-қайшылық, дау, оған қатысатын адамдардың жарысы түрінде өтеді. Заң мен сот алдында барлығының теңдігі қағидаты (ҚР АІЖК 13-бабы) заңмен тараптарға өздерінің субъективті құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау үшін тең мүмкіндіктер беру болып табылады. Атап айтқанда, талапкер талап қоюдың негізін немесе нысанасын өзгертуге, талап қою талаптарының мөлшерін өзгертуге немесе талап қоюдан бас тартуға құқылы. Жауапкер талап қоюды толық немесе ішінара тануға не оған қойылған талаптарға қарсылық білдіруге құқылы. Соңғы жағдайда ол өзінің мүдделерін қорғау құралдарын, соның ішінде қарсы талап қою құқығын пайдалана алады. Сот тараптардың түсіндірмелері мен айғақтарын тыңдайды, сарапшының қорытындысын баяндайды, жазбаша дәлелдемелерді жария етеді. Бас сот талқылауы кезінде алынған барлық ақпарат жазбаша нысанда хаттамаланады. Жеделдік соттың іс бойынша жиналған дәлелдемелерді жеке, тікелей қабылдауынан және сот отырысында зерттелген дәлелдемелер негізінде азаматтық істі шешуінен тұрады. Сондықтан істі қарау кезінде сот дәлелдемелерді тікелей зерттеуге міндетті: сарапшының түсіндірмелерін, айғақтары мен қорытындыларын тыңдау, жазбаша дәлелдемелермен танысу, заттай дәлелдемелерді қарау, аудиожазбаларды тыңдау және бейнежазбаларды қарау. Дәлелдемелерді

зерттеудің жеделдігі істі қараудағы сотшылар құрамының өзгермейтіндігін талап етеді [9].

Қорытындылар

Сот төрелігі – сот билігінің маңызды көріністерінің бірі. Сот төрелігі – сот шешімдерінің заңдылығын, негізділігін, әділдігін және жалпыға бірдей міндеттілігін қамтамасыз ететін заң талаптары мен ол белгілеген тәртіп тұрақты сақталған кезде азаматтық істерді қарау бойынша сот жүзеге асыратын құқық қорғау қызметі.

Сот төрелігінің негізгі және ерекше белгілері: біріншіден, мемлекеттік органдар-соттар; екіншіден, заңға дәл сәйкес; үшіншіден, Конституцияда белгіленген сот ісін жүргізу нысандары арқылы сот отырыстарында нақты істерді қарау және шешу жолымен жүзеге асырылады.

Сот төрелігі сот билігінің ең маңызды, бірақ жалғыз көрінісі емес. Сот төрелігінен басқа, сот билігі үлкен әлеуметтік маңызы бар басқа да өкілеттіктерді қамтиды.

Соттарды биліктің басқа тармақтарының шешімдері мен іс-әрекеттерін бақылауға тарту тенденциясы Қолданыстағы Конституцияны қабылдаудан бастап үнемі кеңейіп, нығайып келеді. Сот билігінің өкілеттіктерінің кеңеюі соттардың құқық қорғау органдарының іс-әрекеттерінің заңдылығы мен негізділігін бақылауды жүзеге асыру құқығында, әсіресе азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын шектеу қаупі бар жағдайларда көрінеді [10].

Сот органдарының адам құқықтары функцияларының кең ауқымы сот билігінің күшті, тәуелсіз, беделді болуын және өз бетінше әрекет етуін талап етеді.

Сот төрелігінің әрбір қағидаты соттардың ұйымдастырылуы мен қызметінде өзіндік рөл атқарады. Бұл принциптер шашыраңқы емес, жиынтықта жұмыс істейді. Олар сот органдары мен олардың конституциялық құрылыстың, саяси және экономикалық жүйелердің, азаматтардың құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің және басқа да әлеуметтік құндылықтардың қол сұғушылықтарынан қорғауға бағытталған қызметін ұйымдастырудың ортақ мақсатымен біріктірілген. Бұл сот төрелігі принциптерін тағайындау болып табылады.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Липатова, Т. Б.** Екінші сатыдағы сотта іс жүргізу кезінде азаматтық іс жүргізу құқығының принциптерін іске асыру [Электрондық ресурс]. – <http://www.dslib.net/civil-process/realizacija-principov-grazhdanskogo->

processualnogo-prava-pri-proizvodstve-v-sude.html [Өтініш берілген күні 18.12.2022].

2 Азаматтық іс жүргізу принциптері және азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарында адам құқықтарының кепілдіктерін жүзеге асыру [Электрондық ресурс]. – <https://admmuji.ru/blog/novosti/printsipy-grazhdanskogo-sudoproizvodstva-i-realizatsiya-garantij-prav-cheloveka-v-protssessualnyh-html> (Өтініш берілген күні 18.12.2022).

3 **Жаркенова, С. Б.** Азаматтық іс жүргізу құқығының Конституциялық принциптерінің маңызы [Электрондық ресурс]. – [https://www.enu.kz/жуктеулер» Znachenie-ko](https://www.enu.kz/жуктеулер/Znachenie-ko) (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

4 «Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексі» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 31 қазандағы № 377-V кодексі (18.11.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) [Электрондық ресурс]. – <https://online.zakon.kz>. (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

5 Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамыздағы республикалық референдумда қабылданған) (19.09.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) [Электрондық ресурс]. – <https://online.zakon.kz>. (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

6 «Қазақстан Республикасының сот жүйесі және сотшыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 25 желтоқсандағы № 132-II Конституциялық заңы (18.11.2022 ж. жағдай бойынша өзгертулер мен толықтырулармен) [Электрондық ресурс]. – <https://online.zakon.kz>. (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

7 Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексіне түсініктеме. – Астана : Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының Кітапханасы, 2016. – 808 б.

8 **Шүкалова, М.** Сот талқылауының жариялылығы [Электрондық ресурс]. – <https://defacto.kz/ru/content/glasnost-sudebnogo-razbiratelstva> (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

9 **Абайқызы, М.** Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу құқығы қағидаттарының ролі мен маңыздылығы [Электрондық ресурс]. – <file:///C:/Users/Admin/Downloads/rol-i-znachimost-printsipov-grazhdansko-protssessualnogo-prava-respubliki-kazahstan.pdf> (Өтініш берілген күні 19.12.2022).

10 **Капикрамян, А. А.** Сот билігінің конституциялық принциптері [Электрон.ресурс]. – <https://www.dissercat.com/content/konstitutsionnye-printsipy-sudebnoi-vlasti-v-rossiiskoi-federatsii> [Өтініш берілген күні 19.12.2022].

REFERENCES

1 **Lipatova, T. B.** Realizaciya principov grazhdanskogo processual'nogo prava pri proizvodstve v sude vtoroj instancii [Implementation of the principles of civil procedural law in proceedings in the court of second instance] [Electronic resource]. – <http://www.dslib.net/civil-process/realizaciya-principov-grazhdanskogo-processualnogo-prava-pri-proizvodstve-v-sude.html> (Access date 18.12.2022).

2 Principy grazhdanskogo sudoproizvodstva i realizaciya garantij prav cheloveka v grazhdanskijh processual'nyh pravootnosheniyah [The principles of civil proceedings and the implementation of human rights guarantees in civil procedural legal relations] [Electronic resource]. – <https://admmuji.ru/blog/novosti/printsipy-grazhdanskogo-sudoproizvodstva-i-realizatsiya-garantij-prav-cheloveka-v-protsessualnyh-htm> (Access date 18.12.2022).

3 **ZHarkenova, S. B.** Znachenie konstitucionnyh principov grazhdanskogo processual'nogo prava [The significance of constitutional principles of civil procedural law] [Electronic resource]. – <https://www.enu.kz › downloads/Znachenie-ko> (Access date 19.12.2022).

4 Kodeks Respubliki Kazahstan ot 31 oktyabrya 2015 goda № 377-V «Grazhdanskij processual'nyj kodeks Respubliki Kazahstan» (s izmeneniyami i dopolneniyami po sostoyaniyu na 18.11.2022 g.) [Code of the Republic of Kazakhstan dated October 31, 2015 No. 377-V «Civil Procedure Code of the Republic of Kazakhstan»] [Electronic resource]. – <https://online.zakon.kz>. (Access date 19.12.2022).

5 Konstituciya Respubliki Kazahstan (prinyata na respublikanskom referendume 30 avgusta 1995 goda) (s izmeneniyami i dopolneniyami po sostoyaniyu na 19.09.2022 g.) [The Constitution of the Republic of Kazakhstan] [Electronic resource]. – <https://online.zakon.kz>. (Access date 19.12.2022).

6 Konstitucionnyj zakon Respubliki Kazahstan ot 25 dekabrya 2000 goda № 132-II «O sudebnoj sisteme i statuse sudej Respubliki Kazahstan» (s izmeneniyami i dopolneniyami po sostoyaniyu na 18.11.2022 g.) [Constitutional Law of the Republic of Kazakhstan dated December 25, 2000 No. 132-II «On the judicial system and the status of Judges of the Republic of Kazakhstan»] [Electronic resource]. – <https://online.zakon.kz>. (Access date 19.12.2022).

7 Kommentarij k Grazhdanskomu processual'nomu kodeksu Respubliki Kazahstan [Commentary to the Civil Procedure Code of the Republic of Kazakhstan] – Astana : Biblioteka Verhovnogo Suda Respubliki Kazahstan, 2016. – 808 p.

8 **SHukalova, M.** Glasnost' sudebnogo razbiratel'stva [Publicity of the trial] [Electronic resource]. – <https://defacto.kz/ru/content/glasnost-sudebnogo-razbiratelstva> (Access date 19.12.2022).

9 Abajkyzy, M. Rol' i znachimost' principov grazhdansko-processual'nogo prava Respubliki Kazahstan [The role and significance of the principles of civil procedure law of the Republic of Kazakhstan] [Electronic resource].- file:///C:/Users/Admin/Downloads/rol-i-znachimost-printsipov-grazhdansko-protssualnogo-prava-respubliki-kazahstan.pdf (Access date 19.12.2022).

10 **Kapikranyan, A. A.** Konstitucionnye principy sudebnoj vlasti [Constitutional principles of judicial power] [Electronic resource]. – <https://www.dissercat.com/content/konstitucionnye-printsipy-sudebnoi-vlasti-v-rossiiskoi-federatsii> (Access date 19.12.2022).

Материал баспаға 30.05.23 түсті.

*D. A. Makhmudova

Department of the Penitentiary System in Pavlodar region,

Republic of Kazakhstan, Pavlodar.

Material received on 30.05.23.

THE IMPORTANCE OF THE PRINCIPLES OF CIVIL PROCEDURAL LAW IN THE IMPLEMENTATION OF THE TASKS OF JUSTICE

This article discusses the importance of the principles of civil procedural law in the implementation of the tasks of justice. The article analyzes the principles of civil procedural law in the course of civil proceedings, the role of the court as a judicial body is realized. With the help of the principles of civil procedural law, the fulfillment of the tasks of civil proceedings is ensured, which contributes to the solution of common goals and objectives of justice. The principles of civil procedural law play a decisive role in the process of the court's administration of justice in civil cases, which is why they simultaneously become the principles of the civil process. Particular attention is paid to the consideration of constitutional and sectoral principles of civil procedural law, which are aimed at the implementation of the tasks of justice. Each of the principles defines the main provisions in the regulation of individual parties of civil procedural activity. At the same time, a complete picture of the specifics of civil procedural regulation can only be given by the

totality of all the principles of this branch of law in their interrelation and interdependence. Certain principles of civil procedure develop and supplement the provisions of other principles. Each principle of justice fulfills its specific role in the organization and operation of courts. These principles do not operate separately, but in aggregate. They are united by a common goal - to organize judicial bodies and their activities aimed at protecting against any encroachments of the constitutional system, political and economic systems, rights, freedoms and legitimate interests of citizens and other social values. This is the purpose of the principles of justice. The civil procedure legislation is analyzed. The essential problematic aspects affecting the principles of civil procedure law in the administration of justice are investigated.

Keywords: justice, principles, court, process, defense, decision, appeal, parties.

*Д. А. Махмудова

Департамент уголовно-исполнительной системы по
Павлодарской области,
Республика Казахстан, г. Павлодар
Материал поступил в редакцию 30.05.23.

ЗНАЧЕНИЕ ПРИНЦИПОВ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРАВА В РЕАЛИЗАЦИИ ЗАДАЧ ПРАВОСУДИЯ

В данной статье рассматриваются значение принципов гражданского процессуального права в реализации задач правосудия. В статье анализируются принципы гражданского процессуального права в ходе гражданского судопроизводства реализуется роль суда как органа правосудия. При помощи принципов гражданского процессуального права обеспечивается исполнение задач гражданского судопроизводства, что способствует решению общих целей и задач правосудия. Принципы гражданского процессуального права играют определяющую роль в процессе осуществления судом правосудия по гражданским делам, в силу чего становятся одновременно и принципами гражданского процесса. Особое внимание уделяется рассмотрению конституционных и отраслевых принципов гражданского процессуального права, которые направлены на реализацию задач правосудия. Каждый

из принципов определяет основные положения в регулировании отдельных сторон гражданской процессуальной деятельности. Вместе с тем полное представление о специфике гражданского процессуального регулирования может дать лишь совокупность всех принципов данной отрасли права в их взаимосвязи и взаимозависимости. Отдельные принципы гражданского процесса развивают и дополняют положения других принципов. Каждый принцип правосудия выполняет свою определенную роль в организации и деятельности судов. Эти принципы действуют не разрозненно, а в совокупности. Они объединены общей целью – организовать судебные органы и их деятельность, направленную на защиту от всяких посягательств конституционного строя, политической и экономической систем, прав, свобод и законных интересов граждан и других социальных ценностей. В этом состоит назначение принципов правосудия. Анализируется гражданско-процессуальное законодательство. Исследуются существенные проблемные аспекты, затрагивающие принципы гражданско-процессуального права в осуществлении правосудия.

Ключевые слова: правосудие, принципы, суд, процесс, защита, решение, обжалование, стороны.

Теруге 30.05.2023 ж. жіберілді. Басуға 30.06.2023 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

3,07 Мб RAM

Шартты баспа табағы 13,5.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген А. К. Мыржикова

Корректоры: Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4110

Сдано в набор 30.05.2023 г. Подписано в печать 30.05.2023 г.

Электронное издание

3,07 Мб RAM

Усл.п.л. 13,5. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка А. К. Мыржикова

Корректор: Д. А. Кожас

Заказ № 4110

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

<https://vestnik.tou.edu.kz/>